BUURT- EN DORPSKAMERS

INZICHTGEVEND ONDERZOEK

In opdracht van
Gemeente Leeuwarden

EVEN VOORSTELLEN VANUIT KAW

Daan Kingma, adviseur & buurtregisseur

Kim Toering, adviseur & bewonersbegeleider

Jelle Bouma, onderzoeker

Hilda Hoekstra, projectleider

ONDERWERPEN

- De aanleiding van het onderzoek
- Hoe is het onderzoek gedaan en wat kun je ermee?
- Wat zijn belangrijkste bevindingen?
- Toelichting op de enkele aanbevelingen
- Suggesties voor gesprek nu

WAT IS AANLEIDING VOOR ONDERZOEK?

- Behoefte bij gemeente om onafhankelijk inzicht te krijgen in functioneren buurt- en dorpskamers

- Geen kwantitatief onderzoek, maar kwalitatief

HOE IS ONDERZOEK GEDAAN? WAT KUN JE ERMEE?

Doelstellingen uitvoeringsplan herijking ondersteuning Wmo*

De transformatiedoelen van het sociaal domein van de gemeente Leeuwarden zijn benoemd in het uitvoeringsplan herijking ondersteuning Wmo:

- Ondersteuning bieden aan kwetsbare inwoners die voor kortere of langere tijd die ondersteuning nodig hebben.
- De ondersteuning is bij voorkeur dichtbij en laagdrempelig toegankelijk, in eigen wijk of dorp.
- De ondersteuning past bij de vraag van de inwoners en sluit aan bij hun eigen kracht en mogelijkheden.
- Een vanzelfsprekende samenwerking tussen inwoners, hun eigen netwerk, 'de sociale basis en beroepskrachten.
- Voor de meest kwetsbare inwoners is aanvullende ondersteuning beschikbaar.
- Kostenbeheersing sociaal domein is ook doelstelling
- Slimmere inzet professionele medewerkers

Doelstellingen buurt- en dorpskamers

De doelen voor de kamers zijn voor de gemeente als volgt benoemd:

- Plek voor ontmoeting; dichtbij en laagdrempelig;
- Vindplaats en toegang voor basisondersteuning (veelal groepsgewijs).
- Aanwezigheid sociale basis en basisondersteuning en eventuele andere beroepskrachten. Het creëren van een wijknetwerk;
- Delen van kennis tussen vrijwilligers en beroepskrachten en die kennis samen inzetten;
- Maatwerk per gebied zowel wat betreft locatie als aanwezige partijen;
- Geen drempel voor burgers creëren door aanwezigheid beroepskrachten;
- Vrijwilligers zijn de spil. Zij gaan als eerste in gesprek met de burgers over hun ondersteuningsvraag.

Beoogde doelstellingen analyseren, begrippenkader verhelderen.

Keuze voor definitie sociale basis van Verwey Jonker Instituut.

* Uitvoeringsplan herijking ondersteuning WMO gemeente Leeuwarden – 10 juli 2019

HOE IS HET ONDERZOEK GEDAAN? WAT KUN JE ERMEE?

interviews, observaties en analyse

Vertellen en niet tellen

HOE IS HET ONDERZOEK GEDAAN? WAT KUN JE ERMEE?

Gespreksmodel sociale basis: "waar hebben we het vandaag over?"
(ontwikkeld in samenwerking met Jochum Deuten)

De 'sociale basis' bestaat uit verschillende overlappende sferen. Het grenzen tussen de sferen zijn poreus. Het grijs gebied tussen de sferen is groot. De mate van invloed die de (lokale) overheid heeft op de verschillende actoren wisselt sterk tussen de sferen (en soms ook binnen de sferen).

Persoonlijke sociale basis:
De inwoner en diens eigen netwerk. Hopelijk is dit een steunend netwerk. Inwoners kunnen een (hulp)vraag hebben, maar ook ideeën/ initiatieven. Soms word je als inwoner mantelzorger voor een naaste. Dit overkomt je en doe je op basis van jouw persoonlijke relatie met diegene. De overheid kan ideeën faciliteren, met middelen, ruimte of kennis. Maar ook kan (via beleid) ingezet worden op versterken van het sociale netwerk.

Gemeenschappelijke sociale basis:
Inwoners maken deel uit van gemeenschappen (levensbeschouwelijk of anderszins). Inwoners worden lid van formele netwerken (zoals verenigingen, clubs) en nemen deel aan informele verbanden (zonder formele status). Inwoners zetten zich zowel incidenteel als structureel vrijwillig in (zowel via georganiseerd vrijwilligerswerk als ongeorganiseerd). Vaak gebruiken deze verbanden ruimtes om samen te komen. De overheid kan dit stimuleren (door waardering en bewustzijn) en faciliteren (met middelen, ruimte of kennis).

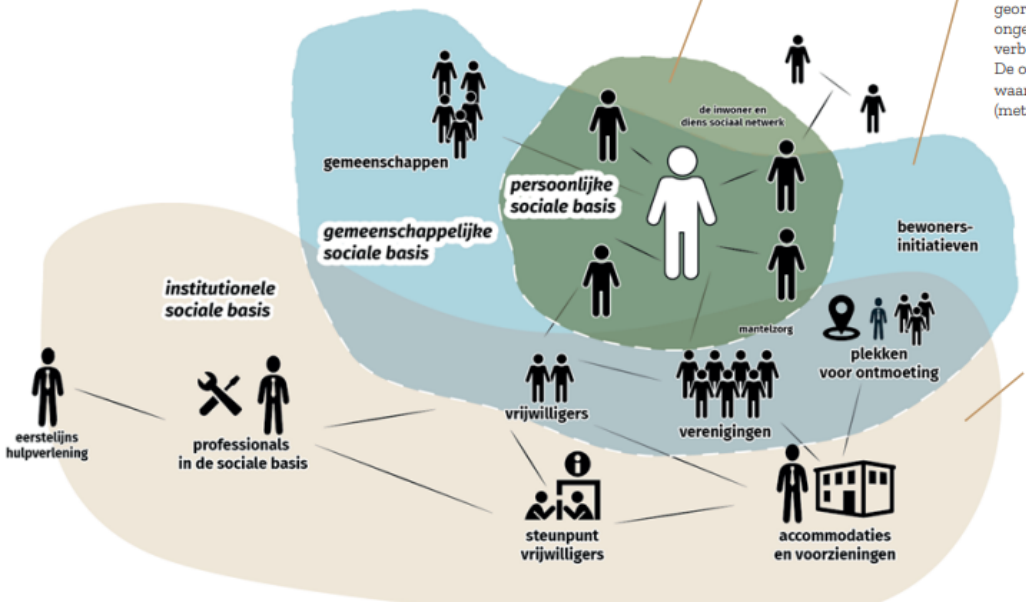

Institutionele sociale basis:
De actieve inwoners maken gebruik van accommodaties (bijvoorbeeld buurthuizen bibliotheken) om samen te komen. De institutionele sociale basis bestaat verder uit collectieve / vrij-toegankelijke voorzieningen, vrijwilligerssteunpunten, mantelzorg-ondersteuning, etc.) en betaalde krachten (sociaal werkers zoals opbouwwerkers, jeugd- en jongerenwerk). Als (lokale) overheid heb je wisselend invloed op deze betaalde krachten en accommodaties.

HOE IS HET ONDERZOEK GEDAAN? WAT KUN JE ERMEE?

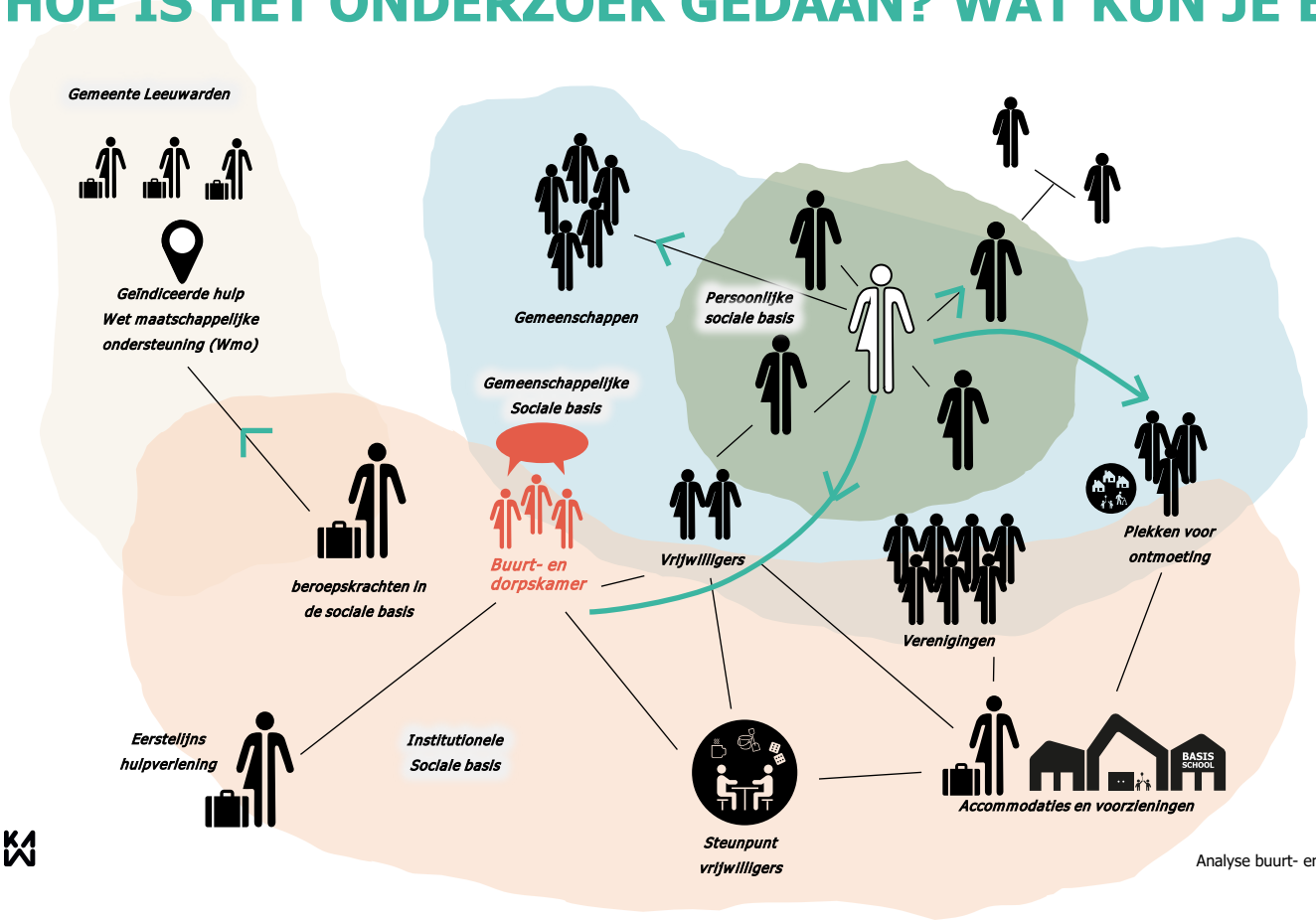

Met het instellen van de kamers wil de gemeente Leeuwarden de toegang tot de Wmo-zorg **via** de sociale basis organiseren.

In de tekening hiernaast hebben wij daarom aan het gespreksmodel van het Verwey Jonker Instituut de gemeentelijke taken, zoals de Wmo in de tekening toegevoegd.

WAT ZIJN BELANGRIJKE BEVINDINGEN?

Verschillen tussen de buurt- en dorpskamers zijn groot. Voorbeeld:

- **Bilgaard**: geolied bedrijf waarbij kamer onderdeel van is, jongere vrijwilligers, sollicitatieprocedure door de beheerder, volks en multicultureel
- **Grou**: dorpsvereniging ook op elkaar ingespeeld, de komst van buurt- en dorpskamer heeft geleid tot nieuwe locatie, kwetsbaarheid van de bestuursleden, meer ouderen rond thema eenzaamheid

WAT ZIJN BELANGRIJKE BEVINDINGEN?

Wat viel onze onderzoekers verder op?

- Groot verantwoordelijkheidsgevoel van vrijwilligers voor eerste ondersteuning

- Identiteit en communicatiemiddelen

- Vooral Amaryllis en het buurtservicepunt zijn bekend

- Klein maar fijn!

WAT ZIJN BELANGRIJKE BEVINDINGEN?

Voldoen de buurt- en dorpskamers aan de doelstellingen van de gemeente? In dit schema geven we een overzicht dat we per locatie hebben toegelicht en kort benoemen op de volgende pagina's.

Locatie	Doelen buurt- en dorpskamers											
	Functie en werkwijze									Wijknetwerk		
	Passend bij de wijk?				Vrijwilligers zijn de spil in klantreis?	Ervaart bezoeker een drempel door aanwezigheid van?		Delen van kennis en ervaringen tussen vrijwilligers en professional	Ondersteuning door professional aan vrijwilligers	Wijknetwerk was aanwezig voor komst buurt- en dorpskamers	Buurt- en dorpskamers creëert een wijknetwerk	Samenwerking met gemeente
	Hoofddoelgroep	Niet bereikte doelgroep	Inzet aanwezige in buurt- en dorpskamer	Past het aanbod van de buurt- en dorpskamer bij de doelgroep?		Vrijwilligers	Professionals					
Leeuwarden West en Valeriuswijk	Jong en oud	Bereiken meerdere doelgroepen	+	Ja	Nee	-	-	-	-	+	+	Neutraal
Noord en Bilgaard	Jong en oud + bewoners met een migratieachtergrond	40'ers en 50'ers	+	Ja	Ja	-	-	+	+	+	+	Korte lijnen
Leeuwarden Noordoost en Heechterp - Schieringen	Migratieachtergrond gemixt met ouderen	Jongeren	+	Ja	Ja	-	-*	+	+	+	+	Neutraal
Leeuwarden Aldlân	Jong en oud	Bewoners uit de Vinexwijk	+	Ja	Ja / Nee	+	+	+	+	+	-	
Leeuwarden Centrum Oost	Gepensioneerden en gezinnen uit de wijk	Jongeren	+	Ja	Nee	-	-	-	+	+	+	
Leeuwarden Oud Oost	Lagere sociaal economische klasse	geen	+	Ja	Ja	-	-	+	+	+	-	Afwisselend
Dorpen Noord en Stiens	Ouderen	Jongeren	+	Ja	Ja	-	-	-	+	+	+	
Dorpen Zuidwest en Mantgum	Ouderen	Nieuwe inwoners van het dorp	+	Ja	Ja	-	-	-	-	+	-	-
Dorpen Zuid en Grou	Ouderen	Jongeren	+	Ja	Ja	-	-	-	-	+	-	
Wergea	Ouderen	Bewoners van de flat uit naastgelegen dorp	+	Ja	Ja	-	-	-	+	+	+	

* Bezoekers zijn in eerste instantie wantrouwend richting beroepskrachten. Ervaren echter geen drempel

\+ = Aanwezig

\- = Niet aanwezig

WAT ZIJN BELANGRIJKE BEVINDINGEN?

Dragen de buurt- en dorpskamers bij aan de **herijking van de Wmo?** In dit schema geven we een overzicht dat we op de volgende pagina's toelichten.

Locatie	Uit de herijking Leeuwarden 2019								
	Ontmoeting		Activiteit		Vrijwilligers			Ondersteuningsvraag	
	Voor komst buurt-/ dorpskamer	Door buurtkamer geinitieerd/ ontstaan?	Voor komst buurt-/ dorpskamer	Door buurtkamer extra ontstaan?	Voor komst buurt-/ dorpskamer	Door buurtkamer extra bijgekomen?	Type vrijwilliger	Sinds buurtkamer meer in de informele setting opgepakt?	Sinds buurtkamer meer naar formele organisatie doorverwezen?
Leeuwarden West en Valeriuswijk	+	Ja	+	Nee	+	Ja	Gepensioneerd gemixt met vrijwilligers van stichting Deelnemen	Ja	Nee
Noord en Bilgaard	+	Ja	+	Nee	+	Ja	Vanuit participatie- of werkzoekende traject + 30'ers	Ja	Ja
Leeuwarden Noordoost en Heechterp - Schieringen	+	Ja	+	Ja	+	Nee	Uitkeringgerechtigden, vanuit een participatie-traject, veelal dagbesteding	Nee	Ja
Leeuwarden Aldlân	+	Nee	+	Nee	+	Nee	Vanuit de wijk die graag iets willen organiseren	Nee	Nee
Leeuwarden Centrum Oost	+	Ja	+	Ja	+	Nee	Gepensioneerden en 40'ers/50'ers op zoek naar daginvulling	Nee	Nee
Leeuwarden Oud Oost	+	Nee	+	Nee	+	Nee	divers	Nee	Ja
Dorpen Noord en Stiens	-	Ja	+	Nee	+	Nee	Gepensioneerden en ouderen*	Ja	Ja
Dorpen Zuidwest en Mantgum	+	Ja	+	Ja	+	Ja	Gepensioneerden	Ja	Nee
Dorpen Zuid en Grou	-	Ja	-	Ja	-	Ja	Gepensioneerden	Nee	Ja
Wergea	+	Ja	+	Ja	+	Nee	Gepensioneerden	Nee	Ja

* Jongere vrijwilligers en vrijwilligers vanuit een participatietraject worden gemist.

\+ = Aanwezig

\- = Niet aanwezig

West en Valeriuswijk

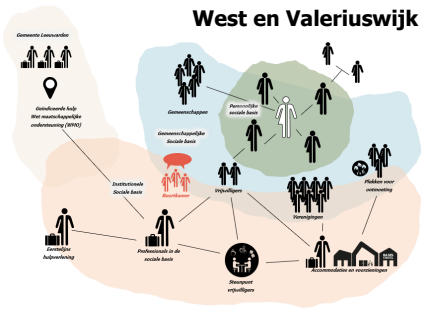

Noord en Bilgaard

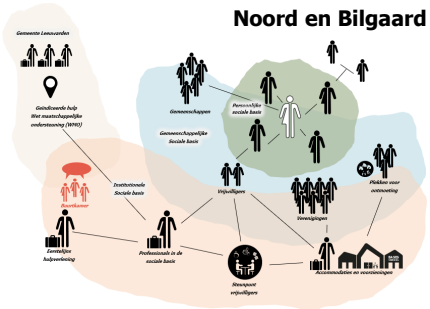

Noordoost en Heechterp-Schieringen

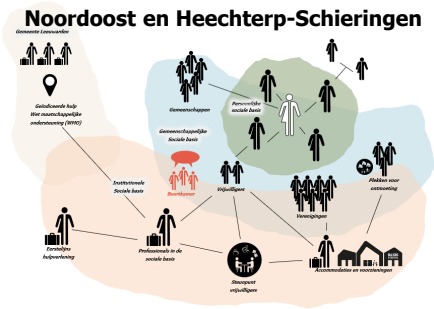

Aldlân

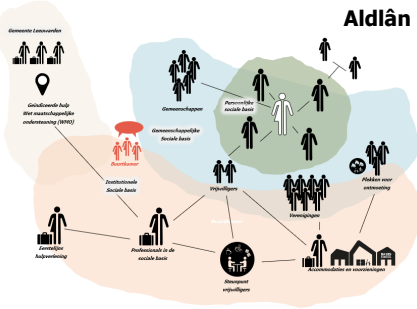

Centrum Oost

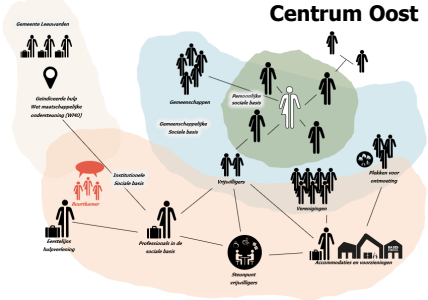

Oud Oost

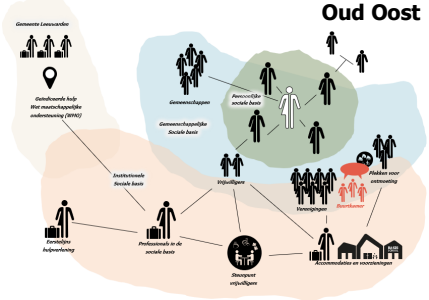

Dorpen Noord en Stiens

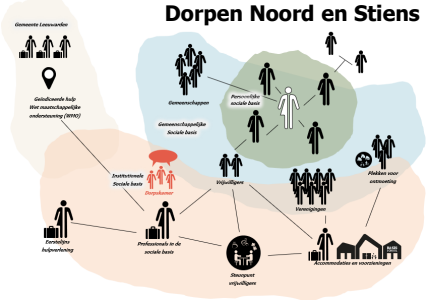

Dorpen Zuidwest en Mantgum

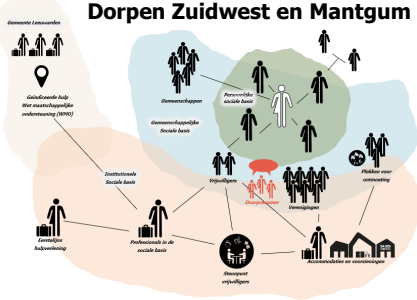

Dorpen Zuid en Grou

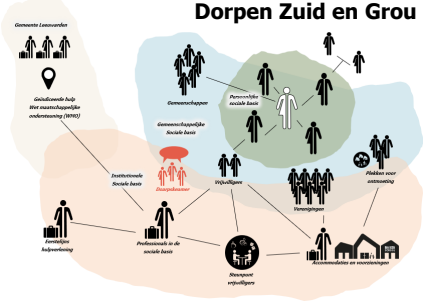

Wergea

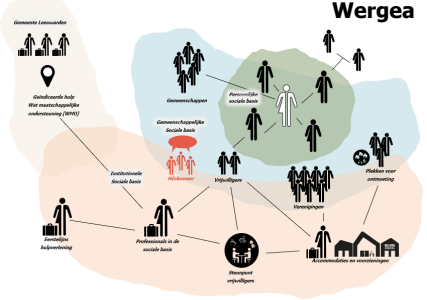

Wat zie je hier?
In één oogopslag staan hier alle tekeningen van de kamers op basis van het gespreksmodel van het Verwey Jonker Instituut zoals we in hoofdstuk 2 Aanpak hebben toegelicht. In het rapport hebben we voor iedere kamer een eigen tekening gemaakt die aangeeft waar de kamer op basis van de door ons gevoerde gesprekken is getekend binnen de sociale basis.

Wat betekent dit?
Laten we duidelijk zijn. Er is geen goede of foute positie van de kamers. De tekening krijgt betekenis door er met elkaar over te spreken. Dit beeld kan ondersteunend werken bij dit gesprek. Het kan helpen om onderliggende begrippen te bespreken en het krachtenveld tussen beleid en praktijk. Ook kun je met elkaar bespreken of de plaats van de desbetreffende kamer passend is voor de gewenste doelstelling of dat betrokkenen aanpassingen wensen te doen.

TOELICHTING OP ENKELE AANBEVELINGEN

- Neem drijfveren vrijwilligers als uitgangspunt.
- Lever maatwerk. Investeer in relatie en locatie.
- Laat de (verplichte) naamgeving van dorps- en buurtkamers los.
- Investeer in netwerkvorming tussen betaalde krachten, vrijwilligers en locaties onderling.

SUGGESTIES VOOR GESPREK NU

1. Reflectie op **doelstelling**:
    - Sociale basis als **doel** op zichzelf en waarde in zichzelf
    - Sociale basis als **middel** om vroegtijdig problemen te signaleren
    - Sociale basis als **middel** om kosten te besparen
2. Reflectie op **aanpak**:
    - De gemeente heeft gestuurd op **HOE** - de manier van werken: één toegang naar Wmo-zorg via een combinatie van vrijwilligers van de kamers en sociaal werkers van Amaryllis. Via kwartiermakers is vastgesteld **WAAR** de kamers georganiseerd moesten worden.
    - Over dat **WAT** je wilt bereiken en voor **WIE** specifiek zijn geen nadere afspraken gemaakt.

    Wij denken dat het gesprek & afspraken over WAT je wilt bereiken WAAROM en voor WIE juist belangrijk is.

3. Hoe vinden mensen hun weg naar de WMO en wettelijke ondersteuning?

REFLECTIE OP DOELSTELLING WENSELIJK

Reflectie op transformatiedoelen
Er is bij veel gemeenten – ook de gemeente Leeuwarden – sprake van een dubbele doelstelling rondom het begrip sociale basis*. Het gaat enerzijds om het versterken van de sociale basis als doel op zichzelf vanuit een visie op de maatschappij. Het gaat dan om ontmoeting, meedoen, je inzetten voor elkaar en een verhoogd welzijn van bewoners. Een doel met een intrinsieke waarde. Een sterke sociale basis helpt ook vroegtijdig signaleren van problemen van inwoners. Deze zijn daarmee makkelijker te verhelpen en/of door te verwijzen. Dit is waardevol geredeneerd vanuit (het welzijn van) inwoners an sich. Anderzijds wordt het versterken van de sociale basis als middel ingezet om de professionele inzet vanuit de Wmo te beperken en een kostenbesparing te realiseren. De veronderstelling daarbij is dat mensen in hun eigen netwerk bepaalde problemen kunnen oplossen en daardoor minder snel een beroep doen op formele voorzieningen. Een sterke sociale basis kan zorgkosten en zorginzet temperen zodat de 'mensen die het echt nodig hebben' dit nu en in de toekomst ook kunnen krijgen. Deze dubbele doelstelling kan spanningen en tegenstrijdigheden opleveren vooral wanneer er snelle en kwantitatief meetbare resultaten worden verwacht.

Waar heb je als gemeente grip op?
Wat heb je in de hand als gemeente? Dat is niet de sociale basis, of inzet vrijwilligers. Dat is wél de institutionele sociale basis via subsidies, geld in accommodaties etc. Hier heeft de gemeente grip op. Gemeente heeft ook wettelijke taken: wettelijke taken kunnen niet via sociale basis worden gestuurd. Je kunt de wettelijke taken wél op een verstandige manier organiseren. De gemeente kan bijvoorbeeld beslissen bepaalde diensten niet individueel te verstrekken, maar wél collectief aan te bieden.

Dubbele doelstelling
We herkennen de dubbele doelstelling ook bij de gemeente Leeuwarden. De gemeente Leeuwarden beoogd met de transformatiedoelen een kostenbesparing én benoemt daarnaast vooral doelstellingen die de waarde van de sociale basis in zichzelf bevestigen en versterken.

Formele afspraken
De gemeente heeft daarbij via de aanbesteding vooral gestuurd op het HOE - de manier van werken - door het (laten) organiseren van één toegang naar Wmo-zorg via een combinatie van vrijwilligers van de kamers en sociaal werkers van Amaryllis. De gemeente heeft daarbij via kwartiermakers vastgesteld WAAR de kamers georganiseerd moesten worden.

Over dat WAT je wilt bereiken en voor WIE specifiek zijn geen nadere afspraken gemaakt. Wij denken dat het gesprek & afspraken over WAT je wilt bereiken WAAROM en voor WIE juist belangrijk is. Dit vraagt om een reflectie op de doelstellingen:

- Sociale basis als doel op zichzelf
- Sociale basis en vroegtijdig signaleren problemen
- Sociale basis als middel om kosten te besparen

*Verwey Jonker, Leren sturen en verantwoorden in de sociale basis